

Foam Fusion

15-jarig Foam verkent de grenzen van de fotografie

9, 10 en 11 juni, Keizersgracht 609

Een jarige die over de grenzen heen kijkt

Met *Regie: Paul Huf*, met werk van de pionier en grootmeester van de Nederlandse reclame-, mode- en portretfotografie, opende in het voorjaar van 2002 de eerste officiële tentoonstelling in het Fotografiemuseum Amsterdam. Sindsdien is het snel gegaan; Foam groeide uit tot een icoon, met blockbustertentoonstellingen én exposities van aanstormend talent. Noem de namen en de beelden verschijnen als vanzelf op het netvlies: van Mario Testino en Annie Leibovitz tot Ed van der Elsken en Henri Cartier-Bresson, van James Nachtwey en Ryan McGinley tot Richard Avedon en Massimo Vitali, en van Araki en William Klein tot Helmut Newton en Ai Weiwei. Hoe bijzonder de geschiedenis ook is, bij zijn 15de verjaardag kijkt Foam niet terug maar vooruit. Onder de noemer *Collaborate!* organiseert het museum het hele jaar projecten, exposities en evenementen waarin het om samenwerking draait. Een van de hoogtepunten is festival Foam Fusion, waarmee Foam over de grenzen van de fotografie en beeldende kunst kijkt en kruisbestuiving stimuleert tussen verschillende kunstdisciplines, wetenschap en technologie.

Er is drie dagen veel te doen aan de Keizersgracht, heel veel. Het festival begint vrijdag met een performance van het dansgezelschap ISH in samenwerking met kunstenaar Matthias Oostrik. Richard Mosse, Scheltens & Abbenes, Dana Lixenberg, Christian Vium, Elisabeth Tonnard en Omar Imam komen langs, het onlineplatform Patty Morgan is gastheer van het Patty Morgan Internetcafé, waar verschillende kunstenaars hun werk tonen. Zondag eindigt Foam Fusion met een anonieme kunstveiling van het collectief Dead Darlings. De werken die worden geveild – van nog onbekende fotografen én van grote namen – zijn vooraf zonder bronvermelding te zien. Dat de foto's daar hangen betekent dat ze hoe dan ook de moeite waard zijn; Foam is een kwaliteitsstempel, al 15 jaar.

Jan Pieter Ekker
Chef Kunst

Colofon

Hoofredactie Ronald Ockhuysen
Uitgever Erik Roddenhof
Samenstelling Jan Pieter Ekker
Eindredactie Willemijn Mooijman
Artidirection John Koning
Vormgeving Megan Bos
Beeldredactie Maarten Steenvoort
Coverbeeld *Kipipiri 4* van Osborne Macharia. T/m 27/8 te zien op de Foam 3h-tentoonstelling *Foam x African Artists' Foundation*.

‘Verbinding maken. Dat is wat wij doen’

In vijftien jaar is Foam uitgegroeid tot een internationaal gerenommeerd foto-instituut. Samenwerking is een belangrijke factor in het succes, zegt directeur Marloes Krijnen. ‘Kiezen voor avontuur hoort bij ons karakter.’

TEKST RONALD OCKHUYSEN
BEELD MARC DRIESSEN

“15 jaar is best wel een periode. We zijn een jong museum, en zo voelen we ons ook,” zegt Foamdirecteur Marloes Krijnen (62). “Aan de andere kant moet ik zeggen, en dat doe ik dan met een knipoog: het wordt nu wel serieus.”

Toen Foam 10 jaar bestond, in 2012, was het thema: *What's next?* Dat lustrum draaide om een zoektocht naar de toekomst van de fotografie en de rol van musea. Het 15-jarig bestaan viert Foam met het thema *Collaborate!* Krijnen: “We wilden per se geen klassieke jubileumtentoonstelling. *Collaborate!* laat zien dat samenwerking diep in onze genen zit. Vanaf het eerste begin. We werkten al meteen met de gemeente samen. Ik vroeg Erik Kessels, toen nog vooral gezien als reclamemaker, als curator voor onze eerste tentoonstelling. En we zijn ook al vanaf de start verbonden met het Creative Agency Vandejong, dat regelmatig met ons meedenkt over projecten. Bij Foam kijken we bij voorkeur voorbij het eigen domein. Naar het bedrijfsleven. Naar fotografie die de grenzen opzoekt. We proberen verbanden te leggen die niet vanzelfsprekend zijn. Verrassende samenwerkingen, een open blik – daar staan we voor.”

Foam viert het 15-jarig bestaan met het festival Foam Fusion, dat morgen begint. Tijdens het komende week-einde staat het complete gebouw aan de Keizersgracht in het teken van verschillende vormen van samenwerking. Er zijn presentaties en performances, discussies, ‘artist talks’, en er worden in samenwerking met ruim veertig kunstenaars en culturele instellingen exposities en workshops verzorgd.

Snel schakelen

“We kiezen voor het avontuur. Dat hoort bij ons karakter. Bij Foam kunnen we snel schakelen. Sterker: dat vinden we belangrijk. Zo maakte Wolfgang Tillmans rondom de brexit een aantal indringende posters waarin hij het belang van de EU benadrukte. Hij stuurde die vlak voor de Nederlandse verkiezingen toe, met de vraag of we daar een Nederlandse variant op konden maken. Die hangen dan een paar dagen later in ons hele gebouw, maar ook in het Stedelijk en op andere plekken. Wij kunnen dat. Iedereen die bij Foam werkt, heeft het gevoel: als we iets willen, moeten we het voor elkaar krijgen. Hoe dan ook.”

De kracht van Foam is, zegt Krijnen voorzichtig formulierend, dat het binnen de staf altijd gaat over de actualiteit en hoe de fotografie daar een onderdeel van is. Urgentie. Dat is, denkt Krijnen, het goede woord. “We kijken zeker naar de toekomst, maar onze focus ligt ook op het hier en nu. Wat speelt er en wat kunnen wij daaraan toevoegen? Daarom zijn wij, enkele jaren voordat de discussie over de drukte en de tweedeling begon, al naar Amsterdam-West gegaan. We hebben daar een paar jaar een dependance laten draaien. We werkten er met jongeren en ouderen uit de

buurt, die we onder meer samen foto's lieten maken. Niet vanuit een politiek correcte impuls, maar vanuit het oprechte gevoel dat we iets kunnen betekenen, dat we als museum een rol kunnen spelen in de discussie over wat we met deze snel veranderende stad en haar diverse inwoners nou eigenlijk willen.”

Feestelijk overzicht

Foam Fusion is een feestelijk overzicht van wat fotografie vermag, waarbij Foam, zoals altijd, probeert de tijd te snel af te zijn. “Daarom ook onze nauwe samenwerking met jong talent. Uit onze jaarlijkse selectie zijn al heel wat grote namen voortgekomen, maar dat is voor ons niet het belangrijkste: door altijd op zoek te zijn naar nieuwe fotografen dwingen we onszelf voortdurend onze blik aan te passen.”

Krijnen wordt binnen de kunstwereld geroemd om haar vastberadenheid en haar netwerk. De weg naar sponsors weet ze ogenschijnlijk makkelijk te vinden en intussen wist ze de reputatie van Foam internationaal te verheffen tot een gerespecteerde en onvermijdelijke instelling. “Het publiek kent ons als een plek om van fotografie te genieten. Een plek waar van alles te leren valt. Maar er gebeurt natuurlijk veel meer. Op allerlei niveaus. We leggen contacten tussen fotografen en galeriën, geven adviezen en dit is ook de plek waar we als eerste rondleidingen in gebarentaal deden – wat nu overal gebeurt.”

Toen Foam in 2002 begon, was meteen duidelijk dat het museum voor een groot deel moest functioneren met geld van buiten de subsidiestromen. “Daarop werd destijds nogal sceptisch gereageerd. Zo van: dat lukt ze nooit. Het was ook een opgave: we moesten 85 procent van ons budget zelf verdienen. Nu is dat enigszins veranderd. We zijn onderdeel van de basisstructuur en daardoor verzekerd van een subsidie. Dat geeft rust. Maar die subsidie is nog altijd niet meer dan 20 procent van wat we nodig hebben. Het leeuwendeel halen we zelf binnen. Terwijl de norm is: 25 procent zelf verdienen en 75 procent subsidie. In die zin leven we hier in de omgekeerde wereld.”

‘Als je belangrijk wilt zijn in Nederland, moet je ook belangrijk zijn in de VS, Keulen of Parijs’

Foam heeft behalve de gemeente Amsterdam onder meer de VandenEnde Foundation, Delta Lloyd, Olympus, de BankGiro Loterij en advocatenkantoor De Brauw Blackstone Westbroek als partner. “Er is natuurlijk sprake van financiële steun, maar vaak gaan de samenwerkingen verder. Toen De Brauw naar Amsterdam verhuisde, hebben wij ze geadviseerd bij het opzetten van een fotocollectie. Die collectie is intussen van een zeer hoog niveau. Zij helpen ons weer met liefde als we voor juridische vraagstukken staan.”

Onlangs presenteerde Foam voor de tweede keer een expositie in New York; ook in Londen is het fotografiemuseum actief. “Er is in die 15 jaar veel gebeurd. Fotografie is nu een belangrijke kunstvorm – dat was in 2002 nog niet zo vanzelfsprekend. Wij laten alle facetten zien. Van artistiek en maatschappelijk betrokken tot documentair of experi-

menteel. Met grote namen en klassiek werk, en met jong talent dat op de grens van een doorbraak staat. Dat slaat gelukkig aan.”

De belangstelling blijft groeien; Foam trok vorig jaar 245.000 bezoekers. “We zijn ook steeds actiever in het buitenland, met reizende tentoonstellingen en ons internationaal verspreide *Foam Magazine*. De kunstwereld kent geen grenzen. Als je belangrijk wilt zijn in Nederland, moet je ook belangrijk zijn in de VS, in Keulen of Parijs.”

De jaarlijkse selectie van Foamtalenten is bewust ook internationaal. “Dat is wat ons zo Amsterdams en Nederlands maakt. Wij laten de kracht van fotografie zien. Het telt voor ons niet of de maker Chinees, Argentijn, Francaise of een Groninger is. Dat is het dna van Foam. Verbinding maken. Op allerlei niveaus. Met de fotografie als uitgangspunt.”

Foam Fusion Programma

Vrijdag 9 juni

18.15, 19.00, 19.45 ISH x Matthias Oostrik (performance)
18.30, 19.30 Strike a pose (performance)
19.00-21.00 8Ball: Zines (workshop)
17.00-21.00 avond: DJ Carista (muziek & cocktails)

Zaterdag 10 juni

11.00-12.00 Keynote speech Richard Mosse (workshop)
11.00-13.00 Futuristische portretten maken (workshop)
11.00-17.00, ieder uur Instaprondleiding
11.00, 13.00, 15.00 8Ball: Zines (workshop)
12.00-12.30 Laurence Aëgerter (artist talk)
12.30-13.45 Social Agency (paneldiscussie)
14.00-14.30 Raphaël Dallaporta (artist talk)
14.30-15.45 BeamLab (paneldiscussie)
14.00-16.00 Collage maken (workshop)
15.00-16.00 Rondleiding Musea in Gebaren
16.00-16.30 Clément Lambelet (artist talk)
16.00-17.00 Podcast maken (workshop)
16.00-17.00 Photography & Science (paneldiscussie)
17.00-20.00 So Ju Ju (muziek & cocktails)
18.15-19.15 Counter Culture (paneldiscussie)

Zondag 11 juni

11.00-11.45 Liveconcert Pitou
11.00-13.00 Futuristische portretten maken (workshop)
11.00-18.00, ieder uur Instaprondleiding
11.00, 13.00, 15.00 8Ball: Zines (workshop)
12.00-13.15 Photography & Words (paneldiscussie)
13.15-14.30 (Mis/)match (paneldiscussie)
14.00-16.00 Collages maken (workshop)
14.30-15.00 Matthias Oostrik (artist talk)
15.00-18.30 Dead Darlings' anonieme kunstveiling
15.00-16.00 Musea in Gebaren rondleiding (NGT)
16.00-17.00 Podcast maken (workshop)
17.00-19.00 Din Daa Daa (muziek & cocktails)

Doorlopend

- Jonas Lund | Matthias Oostrik | Esther Hovers – Register Here: Art & Interaction
- Gerrit Rietveld Academie
- Raphaël Dallaporta
- Patty Morgan Internetcafé
- Foam Lab: Print-à-porter
- Dual Vision: Duos From The Foam Collection
- Dead Darlings Works For Auction
- Collectivism
- Filmscreenings
- Foam x African Artists' Foundation
- Book & Editions Market

Meer informatie

Programma + tickets
foam.org/fusion

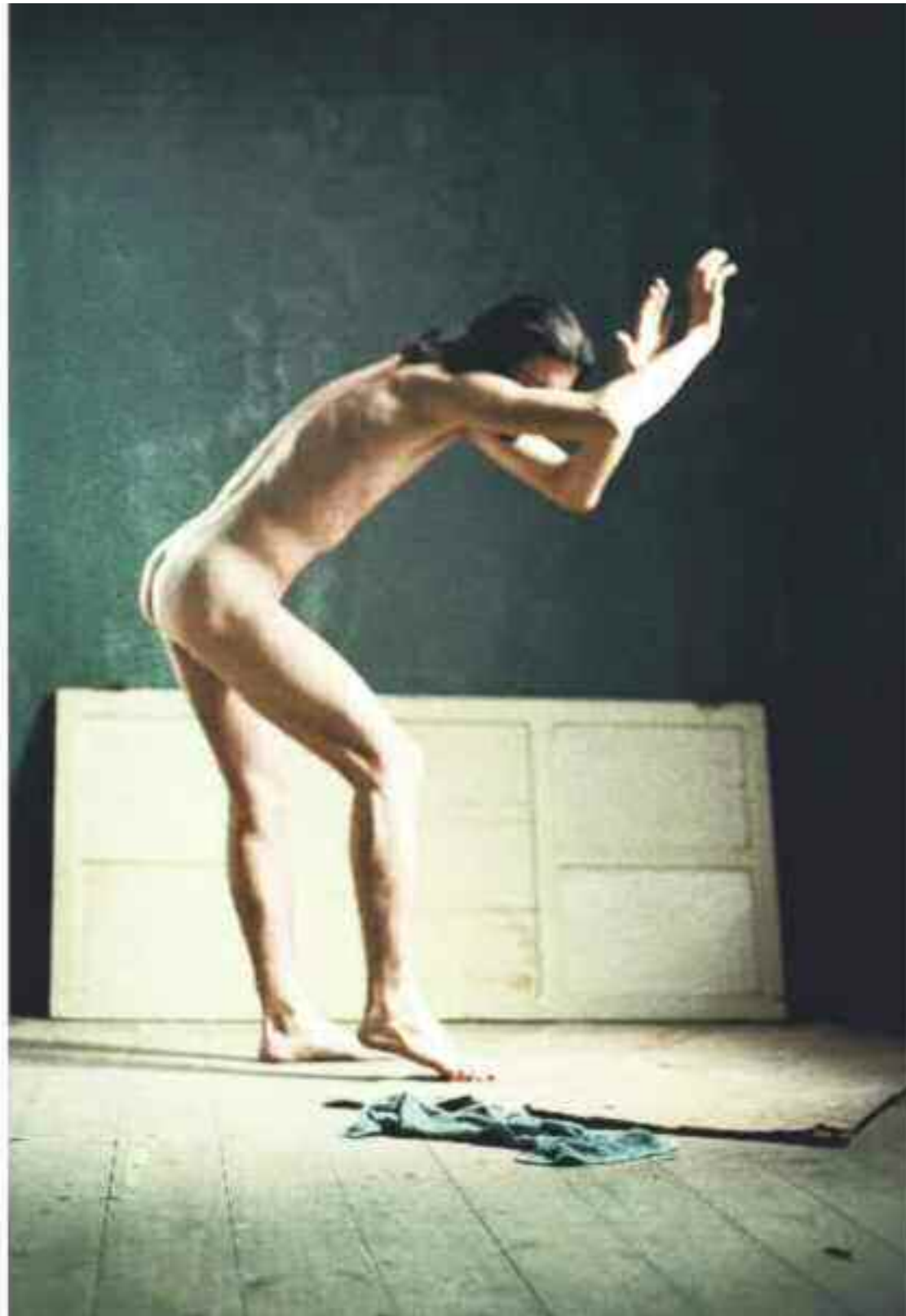
Bezoek

Foam, Keizersgracht 609
Vrijdag 9 juni, feestelijke opening (toegang gratis)
17.00-21.00 uur
Zaterdag 10 juni: 10.00-20.00 uur
Zondag 11 juni: 10.00-19.00 uur
Toegang € 5,00. Passe-partout € 7,00
Museumkaart en BankGiro Loterij Vipkaart gratis

Beeldschatjes met onbekende herkomst

Kunstcollectief Dead Darlings doet een beroep op het kritisch vermogen van de kunst koper. Durft deze wel te bieden op anoniem werk? Zondagmiddag wordt voor de negende keer zo'n veiling gehouden.

TEKST EDO DIJKSTERHUIS

De afgebeelde kunstwerken bij dit artikel hebben wel titels, maar naar de namen van de makers is het lang zoeken. En dat is met opzet.

Het geanonimiseerde werk dwingt je beter te kijken, niet vluchtig het plaatje te scannen om daarna in te zoomen op de naam, die een plekje te geven in de mentale beeldbank en – klik, klik, k'tjing – bijna automatisch een oordeel te produceren. Want ja, dit kan het werk zijn van een bekende kunstenaar, iemand die tentoonstelt bij een gerenommeerde galerie en misschien zelfs wel in musea. Dat moet dus wel goed zijn.

Voor hetzelfde geld is de maker echter een reputatielose beginnende. De vraag is dan of het werk ook nog goed is als het binnen het geïkoneerde kunstcircuit niet als top wordt erkend en misschien zelfs niets opbrengt.

Kunstmarkt cynici merken wel eens op dat de meeste verzamelaars 'kopen met de oren'. Ze laten hun gedrag afhangen van soufflerende adviseurs, de ballen en sterren van recensenten en de acties van andere verzamelaars met wie ze soms in een regelrechte kunstwedloop zijn verwickeld. Cru gezegd: het commerciële succes van een kunstenaar is minder afhankelijk van zijn inhoudelijke kwaliteit dan

van de promotionele efficiëntie rondom zijn werk.

Het Amsterdamse collectief Dead Darlings legt een bommetje onder dit systeem van waardebeoordeling. De methode is simpel: elimineer de context waarop iedereen zich blindstaart en zorg voor een gelijk speelveld, waarbinnen alleen het werk telt. De vorm die dat krijgt: een veiling met anoniem werk. Overwegingen als 'het is een waardevaste investering' of 'met deze naam maak ik goede sier bij de mensen die ertoe doen' gelden dan niet meer. Wie biedt, zal dat om andere redenen doen.

Parallele economie

De kunstenaars die Dead Darlings twaalf jaar geleden hebben opgericht zijn realistisch genoeg om te erkennen dat ook zij afhankelijk zijn van de kunstmarkt. Ontregeling van die markt is dan ook niet hun doel. Het is eerder een poging een parallelle economie te creëren, waar waarde anders tot stand komt.

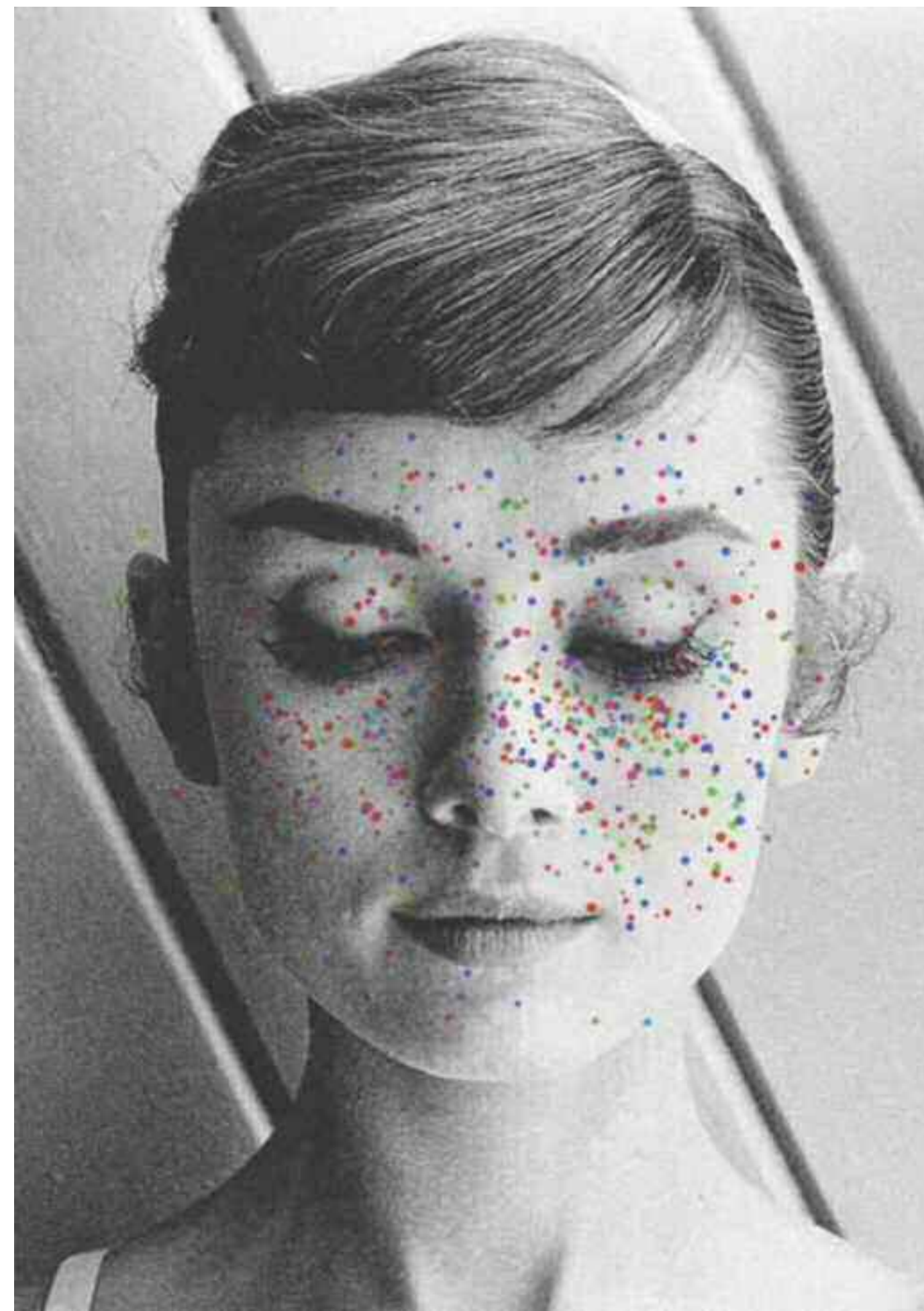
De werken die geveild worden, spelen in het reguliere circuit geen rol. Het zijn zogenoemde 'dead darlings', werken waar de kunstenaar tijd, liefde en energie in heeft gestoken maar die niet passen in zijn oeuvre. Ze worden niet

getoond in een galerie of op een andere manier de wereld in geholpen en zijn daarmee 'waardeloos'.

'Kill your darlings' is het motto waarmee kunstenaars vanaf de academie om de oren worden geslagen. Die darlings, ongemakkelijke schatjes die vaak een mengeling van schaamte en schuldig plezier oproepen, worden vaak begraven in de la. Dead Darlings reanimeert ze. Soms tot opluchting van de kunstenaar die zijn archiefgeheim te vondeling legt. Soms leidt het zelfs tot een complete herwaardering; ziet de maker plots dat het werk eigenlijk helemaal niet zo van zijn gewone oeuvre afwijkt of ongepast is.

Voor de eerste editie van *Dead Darlings*, in 2005, meldden zich 56 kunstenaars, een bonte mix van rijp en groen, gearriveerd en volstrekt onbekend. Werk van hun hand werd opgenomen in de veiling, die plaatsvond in een broedplaats in de De Wittenstraat en een onverwacht groot publiek trok.

De tweede aflevering trok meteen veel meer potentiële deelnemers, te veel om in de vier uur durende veiling aan bod te laten komen. Er moest geselecteerd worden. Maar afwijzing levert een vervelende situatie op: die dode lieve-

lingen worden als het ware nog een keer om zeep gebracht. Om het leed enigszins te verzachten, besloten de organisatoren te gaan werken met thema's die het begrip waarde op verschillende manieren belichten. Aan de hand daarvan wordt een selectie gemaakt.

Voor *Inadvertent copy* (19 december 2009) droegen kunstenaars werken bij die onbedoeld lijken op de creaties van anderen, pseudokopieën dus die hun waarde min of meer ontlenen aan het oeuvre van een collega. In de veiling *Masterpiece* (5 februari 2010) werden werken aangeboden die op het moment van maken misschien briljant leken maar dat bij nader inzien toch niet zijn.

De laatste editie, *Occupational hazard* (2 mei 2015), draaide om de bijbaantjes die veel kunstenaars hebben. Want ook dat is waarde in relatie tot kunst. Zo'n baan levert geld op om kunst te kunnen maken, het is een vorm van zelfsubsidiering of investering. Aan de andere kant: de kunst is het einddoel en daarom wellicht meer waard dan dat loonstrookje, ook al wordt er niets verkocht.

Dit weekeinde is het thema van de veiling: entropie. Het staat voor de reis van orde naar wanorde, zoals die door de kunstenaar wordt ervaren, tot uitdrukking komt in het werk of beide.

Anarchistische veilingmeester

De deelnemende kunstenaars sturen niet alleen hun werk in maar ook een verklaring waarom zij denken dat de inzending past binnen het thema. Die teksten worden afgedrukt in de catalogus, bij wijze van achtergrondverhaal. Een begeleidend schrijven is bij hedendaagse kunst heel gebruikelijk, veel werk kan zelfs louter met zo'n bijsluit volledig doorgrond worden, maar dit is anders. Dit verhaal gaat niet over de kunst zelf maar over het kunstenaar-

schap erachter: het maakproces, de frustraties, de twijfel, de ambities. Daar hoor je doorgaans niets over. Toch zijn die allemaal in dat werk gaan zitten.

Het wordt de kopers ook niet te makkelijk gemaakt. Veilingmeester Tania Theodorou, tevens medeoprichter van het collectief, houdt er een anarchistische stijl op na. Haar theatrale toelichtingen zijn gedrenkt in ironie. Soms gaat ze in stapjes van 5 euro omhoog, dan weer met 20 euro per keer. Ze kan eenmaal, andermaal roepen of pardoes afhameren. Zelfs enige partijdigheid is haar niet vreemd: ze zal een nerveuze, jonge koper een stuk eerder gunnen dan een doorgewinterde veilingtjger. Protesteren is zinloos.

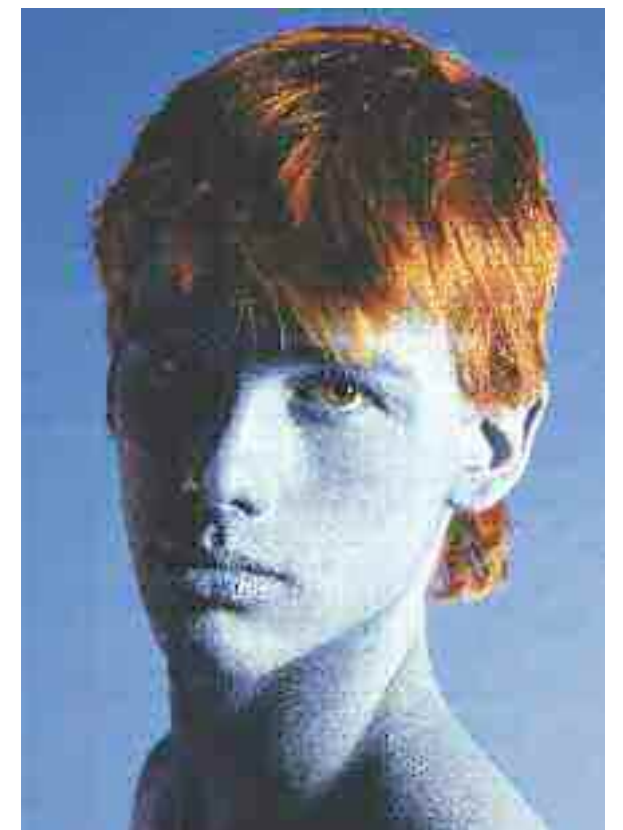
Dead Darlings is geen officiële veiling. Er wordt ook geen opgeld gerekend. 70 procent van de opbrengst gaat naar de verkopende kunstenaar, de rest naar de organisatie. Die geeft dat geld voornamelijk uit aan de productie van een handgemaakte, in gelimiteerde oplage gedrukte catalogus – een kunstwerkje op zich. Zo moet het hele evenement worden gezien: als een performance. De leden van het collectief beschouwen het als onderdeel van hun kunstpraktijk.

De startprijzen bij de veiling zijn bewust laag gehouden. Zo maken ook beginnende verzamelaars kans voor weinig geld een werk te bemachtigen. Maar de prijzen kunnen ook zomaar door het plafond schieten. Als de hamer eenmaal valt, is het opletten geblazen. Dan wordt de naam van de maker genoemd, slechts één keer en daarna nooit meer. Die moet je dus opschrijven of onthouden als je daar toch aan hecht. Anders heb je alleen het werk. Een eerlijk gezegd zou dat genoeg moeten zijn.

Dead Darlings #9: Entropy, zondag 11/6, 15.00 uur.
Het werk is tijdens het hele festival in Foam te bekijken.

Naar vernietiging

De negende veiling, die zondagmiddag om 15.00 uur begint in Foam, heet *Entropy*. De titel is ingegeven door de chaotische staat waarin de wereld zich bevindt – en de waarde die kunst daarbinnen eigenlijk nog heeft. Maar de meeste inzenders vatten het begrip directer op als destructie. Er is een afdruk van een negatief dat vernietigd is en dus niet meer kan worden gereproduceerd. Een bril met gebroken pootje waardoor de eigenaar het einde van een relatie heeft zien aankomen. Een sculptuur dat zijn eigen gewicht niet kan dragen en half kreupel in beugels aan de muur hangt.

De veilingmeester kan 'eenmaal, andermaal' roepen of pardoes afhameren

Strepen op een steen

Speleologen ontdekten in 1994 in Grotte Chauvet Pont d'Arc in de Ardèche rode strepen op een steen. Het bleken de best bewaarde prehistorische muurschilderingen ter wereld te zijn, 36.000 jaar oud. Vorig jaar mocht de Franse fotograaf Raphaël Dallaporta (1980) in de grot om er panoramische foto's te nemen van de honderden paarden, leeuwen, grotberen, neushoorns en bizons. Om de tekeningen zonder vervormingen op de foto te krijgen, gebruikte Dallaporta – in 2011 winnaar van de Foam Paul Huf Award – een model met driehoeken van de Amerikaanse ontwerper Buckminster Fuller uit 1946. (Fuller vouwde de complete oppervlakte van de aarde uit tot een plat vlak, waardoor een totaaloverzicht ontstaat zonder visuele verstoringen.) Het werk van Dallaporta was eind 2016 maandenlang groot te zien op het Parijse station Gare du Nord.

De tentoonstelling Correspondance & Chauvet-Pont-d'Arc is te zien tijdens Foam Fusion. Artist talk Raphaël Dallaporta, zaterdag 10/6, 14.00 uur

Meeleven als in het atelier een pot verf omgaat

Digitaal kunstplatform Patty Morgan heeft in Foam een eigen internetcafé. Ieder computerhok toont een andere kunstenaar.

TEKST MAARTEN MOLL
BEELD PATTY MORGAN

Kunstenaar Matthijs Booi, ooit de helft van het spraakmakende collectief Mikt & Molf, is voor even baliemedewerker en koffieschenker in het Patty Morgan Internetcafé in Foam. Een expositie waar hij bezoekers desgewenst de weg zal wijzen binnen de twaalf cubicles die staan opgesteld – bureaus, afgeschermd met schotten, die elk een aparte tentoonstellingsruimte vormen. Twaalf kunstenaars tonen er online, maar ook fysiek, hun kunst.

Dit internetcafé is een bedenkfel van het digitale kunstplatform Patty Morgan, opgericht door onder anderen Booi, om kunst op het internet min of meer te exploiteren. De gedachte erachter is iets op te zetten dat beter werkt dan een galerie, een nieuwe weg om mensen in aanraking te brengen met kunst.

Kunst op je telefoon

Booi, in het kantoor van Patty Morgan aan de Gelderse kade: "Mijn wereld is internet, ik leef daar bijna op. Er is online veel kunst te vinden, maar soms is er moeilijk bij die kunst te komen en is niet alles relevant. Dus ik dacht: er moet een platform komen waarop we een selectie van die relevante kunst bundelen voor geïnteresseerden of voor een potentiële koper bereikbaar maken. En dat moet ook gewoon op je telefoon te doen zijn. Ik vind het vreemd dat de kunstsector zo achterblijft. Voor mij is het een logische vorm in de tijd waarin we leven. Iedereen snapt hoe een digitaal, sociaal netwerk werkt, iedereen snapt hoe informatie delen werkt, hoe online kopen werkt."

Niet dat Patty Morgan de galeries weg willen hebben.

"Maar het voelt wel vreemd om op dezelfde manier als galeries dat doen, werken te presenteren. Dat is juist waar zij heel goed in zijn en wij weer wat minder. Wij zien ons als internetcafé voor de kunst. Bij ons worden werken aangeboden, maar kunstenaars mogen ook via een blog laten weten dat ze een emmer verf hebben laten vallen of laten zien hoe hun atelier eruit ziet of waar ze op dat moment aan werken. Dat maakt ons platform zo leuk: dat je dicht bij de kunstenaar zit en zo meer kan laten zien dan in een galerie. Bovendien werken we veel met kunstenaars voor wie internet een voedingsbodemp is voor het werk, een plek waar ze geprikkeld worden."

In Foam kan de bezoeker voor 1 euro een kaartje kopen voor het Patty Morgan Internetcafé, omdat volgens Booi met een betaling ook echt naar kunst wordt gekeken. "Exposities van galeries zijn altijd gratis: mensen lopen meteen naar de dranktafel en gaan buiten staan roken. Aan het werk, waar het toch om te doen is, gaan ze voorbij. In het internetcafé kun je alles bekijken en net zo lang blijven als je wilt. Er is koffie. Maar het is geen verkooptentoonstelling, het is meer om te laten zien wat in onze wereld zichtbaar is aan kunst."

Chrome-extensie

In de cubicles is zowel fysiek werk als online kunst, zoals die van internetkunstenaar Rafaël Rozendaal. Daarbij speelt internetplatform Patty Morgan een cruciale rol. "Hij maakt eigenlijk alleen online werk of werk waarin het internet het vertrekpunt vormt. Al lang geleden besloot Rafaël zijn websites als kunstwerken te verkopen. Hij heeft een Chrome-extensie gemaakt die webpagina's verandert in kleurrijke abstracte werken, hiervan heeft hij nu een poster gedrukt die de bezoeker mag meenemen uit zijn cubicle. Hij is een goed voorbeeld van een kunstenaar die laat zien hoe hij internet als podium gebruikt."

Een andere cubicle is voor fotografenduo Otto Kaan. Hun werk hangt ook in de collectiepresentatie van Foam. "Zij plaatsen een knop en een printer in de cubicle. Als je daarop drukt, wordt via een onlineverbinding een foto gemaakt van hoe hun werk in het museum hangt. Die print mag je meenemen."

Booi wil op Foam Fusion laten zien hoe de kunstwereld eruitziet buiten de galerie en het museum om. Hoe internet geïnteresseerden en kunstenaars dichter bij elkaar kan brengen. "Dat internet museum én verkooppunt in een kan zijn, zonder dat we de drempel tussen die twee weghakken. Want we tonen ook kunst die niet direct begrijpelijk is, die drempel moet er altijd zijn."

Het Patty Morgan Internetcafé is tijdens het hele festival open.

Een van twaalf cubicles in het internetcafé van Patty Morgan. Dit is het hok van digitaal kunstenaar Nastia Cistakova.

Enrico Garzaro maakte in Den Dolder een camera obscura. Te zien in de tuin van Foam.

Weg uit de kunstbubbel

Studenten van de Rietveld Academie verbleven afgelopen drie maanden op het terrein van een psychiatrische instelling. Het werk dat ze er maakten is te zien op Foam Fusion. 'Het was intens, ook door de stilte.'

TEKST RAJKO DISSELDORP
BEELD MIKE BINK

Iedere student ging anders met de situatie om, die eerste dagen dat ze rondliepen op het terrein van de psychiatrische instelling Altrecht in Den Dolder. De Oostenrijkse Sophie Wurnig (24) durfde niet gelijk contact te maken met de patiënten. "Ik vond dat lastig, simpelweg omdat ik niet goed wist hoe ik dat moest doen." In plaats daarvan besloot ze voor inspiratie rondjes rond de gebouwen te lopen. Daarbij vielen haar de voorwerpen in het gras op, die uit het raam waren gegooid door patiënten. Ertussen lagen ook briefjes met tragische boodschappen: 'Help me, haal me hieruit. Bel de politie'. Wurnig verzamelde ze.

Het initiatief voor het verblijf van de eerstejaarsstudenten van de Gerrit Rietveld Academie kwam vanuit kunstenaarsresidentie Het Vijfde Seizoen, dat sinds 1989 op het terrein van Altrecht is gevestigd. Elk kwartaal komt daar een andere kunstenaar; een keer per jaar gaan studenten van een Nederlandse kunstacademie er drie maanden aan de slag.

Esther Vossen, directeur van Het Vijfde Seizoen, vindt het belangrijk studenten die ruimte te bieden. "Het is goed te ervaren hoe het is te werken buiten de muren van de kunstacademie – in een maatschappelijke omgeving."

Sophie Wurnig ervoer het als positief een periode niet op de academie te zijn. "Na een paar dagen wist ik al dat het

goed was een aantal maanden weg te zijn. Zo'n kunstacademie werkt toch als een bubbel, en nu kwamen we allemaal op totaal andere ideeën en inzichten."

Iedere student maakte tijdens de residentie werk, waarbij de psychiatrie het onderwerp moest zijn. Tijdens Foam Fusion wordt al het werk geëxposeerd. Enrico Garzaro maakte bijvoorbeeld een camera obscura, die te zien is in de tuin van Foam. Anna Lenartowska besloot zich tijdens de residentie terug te trekken in een separeer cel. Ze maakte er een film over. Vincent Zedelius, hoofd fotografie van de Rietveld Academie, vindt dat heel bijzonder. "Anna is in de huid gekropen van de patiënt door in de separeer cel alles in zich op te nemen: de banken, muren, vloer. Ze is nagegaan wat ze op dat moment allemaal voelde. Confrontend en knap."

Groot contrast

Is het wel verstandig studenten in het eerste jaar direct te confronteren met een psychiatrische instelling? Volgens Zedelius, die het project samen met docent Hanne Hage-naars begeleidde, waren er in het begin wel terughoudende reacties. "Ik was me bewust van de eventuele risico's. De studenten hebben nooit gevraagd om deze situatie. We hebben van tevoren duidelijk besproken dat de optie er was en ook aan hen gevraagd: wat vinden jullie ervan? Alle studenten zijn er dus voorbereid aan begonnen."

Wat vond Wurnig van het idee? "Ik stond er eigenlijk direct positief tegenover. Ik vond het wel lastig om te beden-

ken wat ik ervan moest verwachten. Toen ik daar eenmaal was, vond ik het behoorlijk intens, ook vanwege de stilte. Het was een groot contrast vergeleken met Amsterdam, maar het heeft me op een andere en vooral positieve manier naar mijn werk laten kijken."

En de briefjes? Die gebruikte Wurnig in eerste instantie ter inspiratie voor het maken van portretten en foto's van de gebouwen. Al snel besloot ze ook de echte briefjes tijdens de tentoonstelling te tonen. "Ze confronteerden me met het feit dat iedereen een andere blik op de werkelijkheid heeft. Die gedachte heeft me geïnspireerd."

Wurnig is blij dat de briefjes te zien zijn. "Ik hoop dat de bezoekers stilstaan bij de kretten, en dat zij dan met dezelfde gedachten als ik zullen worden geconfronteerd."

Expositie van eerstejaarsstudenten fotografie Gerrit Rietveld Academie, 9 t/m 11/6, tijdens Foam Fusion

'Anna kroop in de huid van een patiënt door in de separeer cel na te gaan wat ze voelde'

10 foam fusion

Met de nieuwste technologieën uit de surveillance-industrie maakte Matthias Oostrik 'portretmachine' *plplpl.pl*. 'Ik doe er alles aan mensen zo snel mogelijk te verleiden.'

TEKST JAN PIETER EKKER
BEELD MICHEL BOULOGNE

Een apparaat dat blij wordt van jouw gekke gedrag

Ontwikkelaars Pandelis Diamantides, Diederik Schoorl en Matthias Oostrik op een beeld van hun *plplpl.pl*.

"Ik wil kunst creëren die een dialoog aangaat met het publiek," zegt Matthias Oostrik (1980) in zijn studio op Prinseneiland. "Een goed kunstwerk doet natuurlijk altijd wat met jou, maar ik neem dat vrij letterlijk. Het publiek is bij mij onderdeel van het werk: jij reageert op het werk en het werk reageert op jouw reactie."

Oostrik is kortgeleden verhuisd. Hij deelt zijn nieuwe werkruimte met 'vergelijkbare types', jongens die net als hij 'de hele dag achter de computer zitten om mooie dingen te maken'. De verhuisdozen staan nog onuitgepakt, de talloze computers zijn al wel in gebruik.

De voornaamste bezigheid van Oostrik is het maken van interactieve machines, installaties en kunstwerken, waarin hij technologische ontwikkelingen en de impact daarvan op ons leven bevaagt. Zijn werk combineert elementen van *digital art*, installatiekunst en film, waarbij hij veelvuldig van experimentele mens-machine-interactie gebruikmaakt.

Hoewel hij zichzelf niet per se als wetenschapper ziet, staat zijn naam sinds kort onder een publicatie in wetenschappelijk tijdschrift *Current Biology*. "Dat vind ik wel cool. Vorig jaar heb ik met Suzanne Dikker ook de Art of Neuroscience Award gewonnen. Het is niet helemaal onterecht hoor; ik krijg veel input van wetenschappers en de techniek die ik bouw wordt door de New York University weer gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek."

Oostrik behoort tot een van de eerste lichten van de studie interactieve media van de filmacademie. "Ik kwam er al snel achter dat ik film niet interessant vind. Je moet vroeg op de set staan – dat vond ik niks – en tijdens het maken sta je vooral veel te wachten. Dat resulteert dan in een film die van A tot Z gaat, of van A tot B, of weet ik veel. Als je

een beetje goeie film hebt, van David Lynch of zo, gaat-ie van A naar nergens ... Dat is het dan. Ik dacht: er is toch veel meer mogelijk? Met computers kun je zoveel nieuwe, andere dingen creëren."

Hij kocht twee boeken, een over *after effects* en 3D, de ander om te leren programmeren. "Het boek over *after effects* was zo slecht geschreven dat ik het heb weggegooid. Zo ben ik gaan programmeren."

In 2004 studeerde Oostrik af met een interactieve stadswandeling, *Bewogen verhalen*. "Het was heel experimenteel. Het werkte wel, maar slechts weinigen hadden dat in de gaten, omdat de installatie zelf niet te vinden was. Ik heb er veel van geleerd. Sindsdien doe ik er alles aan om mensen zo snel mogelijk te verleiden. Je moet direct in de gaten hebben dat mijn apparaten op jou reageren en dat je er mee kan spelen."

Kinderlijke speelsheid

Na de filmacademie experimenteerde Oostrik erop los. Hij maakte installaties waarmee bewegingen werden omgezet in licht – in allerlei vormen en maten. In 2009 was hij verantwoordelijk voor de interactieve visualisaties van de lichtinstallatie *Bijlmer Moodwall*, die werd bekroond met een Dutch Design Award voor het beste product in de publieke ruimte. "Het roept direct een soort kinderlijke speelsheid op bij mensen. Het is heel uitnodigend. Het is ook niet per se meer dan dat, het is gewoon wat het is; iedereen wordt er een beetje kind van."

In 2011 ontwikkelde Oostrik met Suzanne Dikker, een Nederlandse neurowetenschapper die in New York woont en werkt, en performancekunstenaar Marina Abramović de installatie *Measuring the magic of mutual gaze*. Abra-

mović zat een jaar eerder meer dan 700 uur zwijgend op een stoel tegenover wildvreemde museumbezoekers tijdens haar solotoonstelling *The artist is present* in het New Yorkse Museum of Modern Art. "Het is een vorm van communicatie, maar een erg onnatuurlijke. Je zegt niets maar je hebt wel het gevoel dat je elkaar beter gaat begrijpen. Dat doet wat met je. Een psycholoog zei dat er normaal gesproken maar twee opties zijn als je elkaar langer dan 7 seconden aankijkt: je hebt seks of je gaat vechten. Iets anders kan niet."

Op uitnodiging van Abramović onderzochten Oostrik en Dikker wat er in de hersenen gebeurt. Dikker zocht naar de handigste methoden om te meten wat zich in de hoofden van de museumbezoekers afspeelt, Oostrik vond een manier om de hersengolven te visualiseren.

De hersenvisualisaties werden door Abramović gebruikt in een variatie op *The artist is present*, waarbij haar eigen aanwezigheid niet langer noodzakelijk was. De opgedane kennis vormde de basis van *The mutual wave machine*, een installatie die hij ontwikkelde met Dikker, animator Peter Burr, technisch expert Diederik Schoorl en geluidskunstenaar Pandelis Diamantides. "Het is een apparaat waarin twee mensen passen, die volledig worden ondergedompeld in een audiovisuele omgeving. Hoe meer in *sync* ze zijn, hoe meer de machine oplicht. Binnenkort beginnen we aan een nieuwe versie van *The mutual wave machine*, die geschikt is voor vijf personen."

Vernuftig apparaat

In samenwerking met Schoorl en Diamantides ontwikkelde Oostrik ook de multidisciplinaire installatie annex 'portretmachine' *plplpl.pl*, die te zien – en te gebruiken – is

tijdens Foam Fusion. In *plplpl.pl* (de naam *plplpl.pl* betekent niets; herhaling is een belangrijk onderdeel van de installatie en zowel de p als de l zijn op te delen in eenen en nullen) implementeerde hij de nieuwste technologieën uit de surveillance-industrie om het gedrag van de bezoeker te observeren en te registreren. Alle bewegingen worden geanalyseerd, beoordeeld en gerelateerd aan soortgelijk gedrag van eerdere bezoekers, waarvan de vertaling in beeld en geluid direct wordt verspreid over de veelhoekige oppervlakken van het vernuftige apparaat.

"Het is een *work in progress*. Zoals eigenlijk al mijn werk dat is. Voor *plplpl.pl* was het belangrijk dat ik kon experimenteren met publiek. Ik heb het publiek nodig om 'm daar te krijgen waar ik wil. Ik kon 'm niet maken en dan pas aan het publiek laten zien."

Volgens Oostriks scenario benadert het publiek, dat zich in eerste instantie niet bewust is van zijn digitale aan-

'Als je elkaar langer dan 7 seconden aankijkt, zijn er twee opties: je hebt seks of je gaat vechten'

wezigheid, de installatie nieuwsgierig. Op het moment dat de beschouwer verder wil lopen, wordt duidelijk dat hij zelf aanwezig is op een van de segmenten van de installatie, wat het begin vormt van een breed spectrum aan mogelijke acties en reacties, variërend van zwaaien en dansen, zoenen en lachen tot springen en grappige loopjes.

"Ik heb meer dan 50.000 video's verzameld, die ik allemaal heb bekeken, geanalyseerd en gelabeld, want ik wil alleen die momenten van het publiek pakken die werkelijk interessant zijn. Dus niet als iemand een uur stilstaat, daar heb ik niks aan. Ik ben ook niet geïnteresseerd als mensen in een hoekje met elkaar staan te praten."

Het apparaat wordt steeds verfijnder. Toen *plplpl.pl* vorige maand in München stond is er geen filmpje gemaakt dat niet interessant is. "Het apparaat wordt blij van jouw gekke gedrag. Hoe gekker je gedraagt, hoe beter het is. Als het apparaat iets nog niet eerder heeft meegemaakt, als iets superuniek is, wordt dat gevierd. Dat gebeurt nu met licht en geluid, maar ik ben er nog niet. Het kan altijd beter. Hoe het er precies uit moet gaan zien, weet ik nog niet. Dat is niet erg. Ik herken het als ik het tegenkom. Ik ga door met spelen, ik blijf dingen uitproberen en op een gegeven moment heb ik wat ik wil. Dat is de essentie van kunst; kunst maken gaat voor mij over het herkennen van schoonheid, niet zo zeer over het verzinnen ervan."

Vrijdag 9/6 is er om 18.15, 19.00 en 19.45 uur in de bovenzaal een performance Matthias Oostrik en ISH.

Zaterdag is Oostrik om 14.30 uur bij de paneldiscussie Beamlab.

Zondag om 14.30 uur is er een artist talk met Oostrik over de Mutual Wave Machine.

De installatie *plplpl.pl* staat in de tuinzal.

Wij wisten het al. Nu de rest van de wereld ook.

Het Parool winnaar World's Best Designed Newspaper

De jury: 'Het Parool heeft een eigen signatuur dankzij een brutale mix van agressieve nieuwskoppen, eigenzinnige fotografie en elegante witruimte. Deze krant heeft een smoel en een missie.'

Het Parool

